

ПОРЕСКИ ЗНАЧАЈ ПРИХОДА ОД ПДВ-А И АКЦИЗА У СРБИЈИ, ХРВАТСКОЈ И ЦРНОЈ ГОРИ

TAX SIGNIFICANCE OF VAT AND EXCISE REVENUES IN SERBIA,
CROATIA AND MONTENEGRO

Александра Живковић¹

Економски факултет Суботица, Универзитет у Новом Саду,
Република Србија

***Сажетак:** Индиректни порези, који у мање развијеним земљама представљају основу пореских прихода, представљају стабилан и предвидљив извор јавних прихода. Како директни порески приходи негативно утичу на привредну активност и раст, у развијеним земљама се такође предвиђа раст значаја индиректних пореских прихода.*

У овом раду спроведена је анализа пореског значаја и издашности прихода од ПДВ-а и акциза у Србији, Хрватској и Црној Гори у току последње деценије - од 2010. до 2019. године. Циљ истраживања је потврдити значај ових прихода у посматраним земљама и утврдити њихову динамику у току посматраног периода, као и разлике у структури пореских прихода међу овим земљама. Добијени резултати потврђују већински удео ових прихода у структури укупних индиректних и укупних пореских прихода и указују на њихов раст из године у годину.

***Кључне речи:** порез на додату вредност, акцизе, индиректни порези, порески приходи*

***Abstract:** Indirect taxes, which represent the main type of taxes in less developed countries, are a stable and predictable source of public revenues. As direct taxes have negative impact on economy and economic growth, it is predicted that in developed countries the importance of indirect tax revenues will raise. An analysis has been conducted in this research of tax importance of VAT and excises in Serbia, Croatia and Montenegro in the last decade – from 2010 until 2019. Aim of this research is to confirm importance of these public revenues in analysed countries and to determine their dynamics in observed period, as well as differences in tax structure among these countries. Obtained results confirm significance of these public revenues in the structure of indirect taxes and total tax revenues and they point to their raise as years go by.*

***Key words:** value added tax, excise, indirect tax, tax revenue*

УВОД

Предмет истраживања рада је порески значај прихода од ПДВ-а (порез на додату вредност) и акциза, који чине основне облике индиректних пореза, у Србији, Хрватској и Црној Гори. Посматрани порески приходи анализирани су у периоду од 2010. до 2019. године и прикупљени подаци су анализирани на годишњем нивоу.

¹ zivkovicc.aleksandra@gmail.com

Циљ истраживања је емпиријски потврдити порески значај и издашност прихода од пореза на додату вредност и акциза, као и доказати њихову водећу улогу у структури пореских прихода анализираних земаља. Такође, циљ рада је утврдити да ли постоје разлике међу структурама пореских система посматраних земаља, као и њиховог тренда кретања у претходној деценији.

Методологија истраживања обухвата компаративну анализу прихода од ПДВ-а и акциза у посматраним земљама, као и удео ових прихода у укупним индиректним порезима и укупним пореским приходима у посматраном периоду. Емпиријски подаци у раду преузети су од стране Министарства финансија Републике Србије, Министарства финансија Републике Хрватске и Централне банке Црне Горе.

У првом делу рада је представљен теоријски осврт на индиректне порезе, као и емпиријски подаци о приходима од ПДВ-а, акциза, укупним индиректним порезима и укупним пореским приходима за сваку анализирану земљу. Потом су у другом делу рада анализирани удели прихода од (1) ПДВ-а и (2) акциза у индиректним порезима, а затим и укупним пореским приходима. У трећем делу рада је приказано поређење удела прихода од ПДВ-а и акциза у индиректним порезима и укупним пореским приходима.

1. ПРЕГЛЕД ПРИХОДА ОД ПДВ-А И АКЦИЗА У ОДАБРАНИМ ЗЕМЉАМА

Порези на потрошњу (који спадају у индиректне порезе), поред пореза на добит предузећа, пореза на доходак грађана и пореза на имовину, чине једну од најзначајнијих пореских група. У порезе на потрошњу спадају општи порез на потрошњу (порез на додату вредност или порез на промет у малопродаји), акцизе и царине (Arsić & Randelović, 2017, p. 224.).

Порез на додату вредност представља облик пореза који се наплаћује у свакој фази прометног циклуса, тако да погађа само вредност која је у тој фази додата од стране обвезника, те самим тим, погађа само крајњу потрошњу (Radičić & Raičević, 2011, p. 152.).

Акцизе су специјални порези којима се опорезује потрошња производа масовне потрошње, који имају ниску еластичност тражње, као и производи који штете људском здрављу и животној средини или се дефинишу као луксузна добра (Stojković, 2014, p. 2.). У највећем броју земаља обухватају акцизе на дуван и дуванске прерађевине, нафту и нафтне деривате, алкохол, док се понегде јављају и акцизе на кафу, моторна возила итд. (Savić, 2016, p. 115.).

У циљу хармонизације фискалне политике, на нивоу Европске Уније дефинисана је заједничка листа акцизних производа, при чему појединачно земље имају право да уводе акцизе и на друге производе. Акцизне стопе варирају међу земљама, али је прописана минимална акцизна стопа у односу на поједине производе (Miletić, 2015, p. 98,99.). Број производа који подлеже опорезивању акцизама је различит међу земљама, међутим последњих година се показује тенденција уједначавања ових производа. Превасходно се уводе из фискалних разлога, јер значајно доприносе расту укупних прихода (Lukić, 2018, p. 136.).

Порез на додату вредност представља најважнији порески облик у Србији, посматрајући и са аспекта издашности и генерисања прихода. Удео индиректних пореза има значајан удео у структури укупних пореза, где поред прихода од ПДВ-а, велику важност имају и приходи од акциза (Kalaš et al., 2019, p. 35.). Примећено је да српски порески систем бележи константни напредак од почетка транзиције 2000. године, где је забележен значајан раст удела укупних јавних прихода у БДП-у (Kalaš et al., 2018, p. 19.). Како приходи од ПДВ-а представљају носилац пореских прихода у Србији и основа су финансирања многих државних расхода, ПДВ оправдава свој значај у стабилности јавних финансија и пореског система Републике Србије (Vidović et al., 2019, p. 244.).

Увођење акциза 2001. године у Србији представља један од најважнијих искорака у консолидацији пореског система и система јавних финансија Србије. У Србији се повећање јединичних стопа акциза врши два пута годишње - за стопу инфлације и додатно повећање појединих облика акциза (нпр. на дуванске производе) (Randelović, 2021, p. 195.). Раст акцизног оптерећења дуванских производа у Србији присутан је на годишњем нивоу. Појединачно највећи раст акциза је спроведен 2011. године, како би се финансирао растући фискални дефицит. Од 2003. године Србија има вишегодишњи план о порасту акциза на дуванске производе, који се најчешће одвија у јануару и јулу сваке године. Порески приходи од акциза на дуванске производе су значајно порасли, али је забележен пад продаје дуванских производа кроз формалне канале (Bisić & Randelović, 2018, p. 327.).

Šimović et al. (2014, p. 423.), приликом анализе прихода на потрошњу у Хрватској, потврђују хипотезу која говори у корист повећања у наметима на алкохолне и дуванске производе.

У Србији је порез на додату вредност уведен 01. јануара 2005. године и Србија је била међу последњим земљама југоисточне Европе која је увела овај вид пореза (Ćuzović, 2009, p. 46.).

Према Закону о акцизама Републике Србије (Службени гласник Републике Србије, члан 2.), производи на које се обрачунава акциза су:

1. Деривати нафте
2. Биогорива и биотечности
3. Дуванске прерађевине, укључујући и дуванске прерађевине које се при употреби греју, али не сагоревају
4. Алкохолна пића
5. Кафа
6. Течности за пуњење електронских цигарета
7. Електрична енергија за крајњу потрошњу.

Закон о изменама и допунама Закона о акцизама који је ступио на снагу 03.07.2015. године, а који се примењује од 01.08.2015. године, увео је обавезно опорезивање акцизом електричне енергије за крајњу потрошњу.

Према Закону о трошаринама Републике Хрватске, члан 4., производи који су предмет опорезивања акцизама су:

1. Алкохол и алкохолна пића
2. Дуванске прерађевине и дувански производи
3. Енергенти и електрична енергија.

Када су у питању акцизни производи у Црној Гори, према Закону о акцизама Републике Црне Горе (Службени лист РЦГ, члан 1.), предмет опорезивања акцизама су следећи производи:

1. Алкохол и алкохолна пића
2. Дувански производи, укључујући и бездимне дуванске производе
3. Минерална уља, њихови деривати и супститути и угаљ
4. Газирана вода
5. Течности за пуњење електронских цигарета.

Подаци о приходима од ПДВ-а и акциза, као и укупни индиректни порези и укупни порески приходи у Србији у периоду од 2010. до 2019. године приказани су у *Табели 1*. Приказани подаци су преузети са сајта Министарства финансија Републике Србије.

Порески приходи у Србији бележе тенденцију раста из године у годину и највећи удео у укупним пореским приходима имају индиректни порези, који су у Србији бележили уједначено кретање у периоду од 2005. до 2011. године, да би након 2012. године забележили раст удела (Trklja et al., 2015, p. 47.). У току посматраног периода, укупни приходи од ПДВ-а порасли су за 72,39%, док су приходи од акциза порасли за 126,08%. Ово повећање се одразило и на раст укупних индиректних пореза за 81,31% и укупних пореских прихода за 78,99%.

Анализирани порески приходи Хрватске приказани су у Табели 2 – подаци су преузети од стране Министарства финансија Републике Хрватске.

Табела 1.: Преглед пореских прихода у Србији, у милионима динара

Година	Приходи од ПДВ-а	Приходи од акциза	Укупни индиректни порези	Укупни порески приходи
2010	319.369,40	135.588,90	499.243,70	616.607,72
2011	342.445,70	152.425,20	533.675,70	646.597,70
2012	367.471,80	180.627,90	583.882,50	686.828,30
2013	380.624,30	204.761,00	617.889,60	723.389,60
2014	409.564,20	212.473,50	653.063,40	770.958,10
2015	416.056,20	235.780,70	685.157,80	797.169,20
2016	453.502,60	265.605,90	755.535,30	887.981,40
2017	479.266,50	279.934,30	798.908,70	969.102,70
2018	499.828,40	290.039,30	833.517,30	1.006.879,50
2019	550.563,30	306.545,70	905.202,10	1.103.672,30

Извор: Министарство финансија Републике Србије

Динамика кретања јавних прихода у Хрватској, иако је забележен њихов значајан раст, бележи поједине осцилације у прогресији прихода 2011., 2012. и 2013. године, након које је уследио константан раст јавних прихода. Приходи од ПДВ-а су у 2013. години опали у односу на претходну годину, док су приходи од акциза забележили благи пад у 2011. и 2012. години. Ове осцилације су се одразиле и на смањење укупних индиректних и пореских прихода у 2011. и 2013. години у односу на године које су претходиле. Приходи од ПДВ-а су у посматраном интервалу порасли за 45,66%, приходи од акциза за 35,85%, што је имало утицај на раст укупних индиректних пореза за 39,53% и укупних пореских прихода за 32,24%.

Табела 2.: Преглед пореских прихода у Хрватској, у хиљадама куна

Година	Приходи од ПДВ-а	Приходи од акциза	Укупни индиректни порези	Укупни порески приходи
2010	37.688.520,00	11.972.326,00	52.624.908,00	62.856.582,00
2011	37.718.154,00	11.215.054,00	52.010.421,00	61.422.186,00
2012	40.652.023,00	11.206.489,00	54.959.383,00	64.693.898,00
2013	40.253.061,00	11.682.936,00	54.508.915,00	63.044.946,00
2014	40.923.499,00	12.846.449,00	55.616.316,00	63.349.864,00
2015	43.577.753,00	13.923.204,00	59.509.791,00	68.280.769,00
2016	45.218.467,00	14.752.335,00	62.070.875,00	71.958.532,00

2017	47.616.661,00	15.143.118,00	64.950.778,00	75.504.280,00
2018	51.561.678,00	15.872.141,00	69.510.901,00	78.404.735,00
2019	54.898.529,00	16.264.097,00	73.432.848,00	83.119.933,00

Извор: Министарство финансија Републике Хрватске

У Табели 3 следе подаци о анализираним индиректним пореским приходима и укупним пореским приходима у Црној Гори, чији су подаци преузети са сајта Централне банке Црне Горе.

Табела 3.: Преглед пореских прихода у Црној Гори, у милионима евра

Година	Приходи од ПДВ-а	Приходи од акциза	Укупни индиректни порези	Укупни порески приходи
2010	364,18	134,26	549,25	675,80
2011	392,23	143,38	580,94	704,07
2012	354,71	151,77	535,45	687,44
2013	429,20	161,44	612,91	755,70
2014	497,59	156,47	676,33	833,21
2015	457,12	170,01	650,02	805,54
2016	500,66	182,67	707,61	886,53
2017	548,71	225,08	799,22	971,16
2018	616,91	221,18	864,72	1.068,94
2019	695,73	235,52	959,78	1.172,75

Извор: Централна банка Црне Горе

Попут кретања јавних прихода у Хрватској, јавни приходи у Црној Гори такође бележе повремене осцилације, али је тренд раста јавних прихода присутан и у овој балканској земљи. Пад прихода од ПДВ-а у 2012. години одразио се на пад укупних индиректних и укупних пореских прихода исте године и осим ових осцилација, забележен је пад прихода од акциза 2014. године, као и пад укупних индикретних пореза и укупних пореских прихода наредне године. Укупни приходи од ПДВ-а су у посматраном периоду порасли за 91,04%, приходи од акциза за 75,42%, укупни индиректни порези за 74,74%, а укупних порески приходи за 73,54%.

Акцизе на дуванске порезе су значајно кренуле да расту од 2009. године након избијања кризе и наредно веће повећање је забележено 2011. године. Раст акциза у Црној Гори последица је великог буџетског дефицита, већински формираног због инфраструктурних пројеката у земљи (Bisić & Randelović, 2018, p. 327.).

Највећи раст прихода од пореза на додату вредност забележен је у Црној Гори (91,04%), док је у Србији забележен највећи раст прихода од акциза (126,08%), укупних индиректних пореза (81,31%), као и укупних пореских прихода (78,99%).

2. АНАЛИЗА УДЕЛА ПРИХОДА ОД ПДВ-А И АКЦИЗА У ИНДИРЕКТНИМ ПОРЕЗИМА И УКУПНИМ ПОРЕСКИМ ПРИХОДИМА

Ради утврђивања пореске издашности и значаја прихода од ПДВ-а и акциза у свакој од посматраних земаља, у наставку рада следи приказ процентуалног удела прихода од ПДВ-а и акциза у индиректним порезима и укупним пореским приходима за сваку од посматраних земаља. У Табели 4 приказани су подаци за Србију.

Табела 4.: Структура удела прихода од ПДВ-а и акциза у индиректним и укупним пореским приходима у Србији

Година	Удео ПДВ-а у индиректним порезима, (%)	Удео акциза у индиректним порезима, (%)	Удео ПДВ-а у укупним пореским приходима, (%)	Удео акциза у укупним пореским приходима, (%)
2010	63,97	27,16	51,79	21,99
2011	64,17	28,56	52,96	23,57
2012	62,94	30,94	53,50	26,30
2013	61,60	33,14	52,62	28,31
2014	62,71	32,53	53,12	27,56
2015	60,72	34,41	52,19	29,58
2016	60,02	35,15	51,07	29,91
2017	59,99	35,04	49,45	28,89
2018	59,97	34,80	49,64	28,81
2019	60,82	33,86	49,88	27,78

Извор: Ауторово израчунавање

Посматрајући удео укупних прихода од ПДВ-а у индиректним порезима и укупним пореским приходима, примећује се благи процентуални пад у последњих 10 година. Просечан удео прихода од ПДВ-а чини 61,69% у индиректним порезима, а у укупним пореским приходима 51,62%. Са приходима од акциза је ситуација супротна, јер су они забележили раст удела у индиректним и укупним пореским приходима. Просечни удео прихода од акциза у индиректним порезима износио је 32,56%, а у укупним пореским приходима 27,27%.

У Табели 5 приказани су подаци о уделима прихода од ПДВ-а и акциза у индиректним порезима и укупним пореским приходима за Хрватску.

Табела 5.: Структура удела прихода од ПДВ-а и акциза у индиректним и укупним пореским приходима у Хрватској

Година	Удео ПДВ-а у индиректним порезима, (%)	Удео акциза у индиректним порезима, (%)	Удео ПДВ-а у укупним пореским приходима, (%)	Удео акциза у укупним пореским приходима, (%)
2010	71,62	22,75	59,96	19,05
2011	72,52	21,56	61,41	18,26
2012	73,97	20,39	62,84	17,32
2013	73,85	21,43	63,85	18,53
2014	73,58	23,10	64,60	20,28
2015	73,23	23,40	63,82	20,39
2016	72,85	23,77	62,84	20,50
2017	73,31	23,31	63,06	20,06
2018	74,18	22,83	65,76	20,24
2019	74,76	22,15	66,05	19,57

Извор: Ауторово израчунавање

За разлику од Србије, где удео прихода од ПДВ-а благо опада, у Хрватској је присутан раст пореског значаја овог индиректног пореског облика. Просечни удео прихода од ПДВ-а у укупним индиректним порезима износио је 73,39% и 63,42% у укупним пореским приходима. Када су у питању приходи од акциза, удео у укупним индиректним порезима је опао за мање од једног процентног поена, док је удео акциза у укупним пореским приходима благо порастао (за 0,52%). Просечан удео прихода од акциза у индиректним порезима је износио 22,47%, а у укупним пореским приходима 19,42%.

У Табели 6 приказана је структура удела прихода од ПДВ-а и акциза за Црну Гору.

Табела 6.: Структура удела прихода од ПДВ-а и акциза у индиректним и укупним пореским приходима у Црној Гори

Година	Удео ПДВ-а у индиректним порезима, (%)	Удео акциза у индиректним порезима, (%)	Удео ПДВ-а у укупним пореским приходима, (%)	Удео акциза у укупним пореским приходима, (%)
2010	66,30	24,44	53,89	19,87
2011	67,52	24,68	55,71	20,36
2012	66,25	28,34	51,60	22,08
2013	70,03	26,34	56,80	21,36
2014	73,57	23,14	59,72	18,78
2015	70,32	26,15	56,75	21,11
2016	70,75	25,82	56,47	20,61
2017	68,66	28,16	56,50	23,18
2018	71,34	25,58	57,71	20,69
2019	72,49	24,54	59,32	20,08

Извор: Ауторово израчунавање

У Црној Гори је у посматраном периоду порастао порески значај и удео како прихода од ПДВ-а, тако и од акциза у укупним индиректним и укупним пореским приходима. Просечан удео прихода од пореза на додату вредност износио је 69,72% у индиректним порезима и 56,45% у укупним пореским приходима, док су приходи од акциза имали просечан удео у укупним индикретним приходима од 25,72%, а у укупним пореским приходима 20,81%.

3. ПОРЕЂЕЊЕ ПОРЕСКЕ ИЗДАШНОСТИ ПРИХОДА ОД ПДВ-А И АКЦИЗА У ОДАБРАНИМ ЗЕМЉАМА

Након појединачно анализираних података за сваку земљу, у наставку рада следи поређење удела прихода од ПДВ-а и акциза у укупним индиректним порезима, као и у укупним пореским приходима.

Овом анализом се стиче увид у динамику кретања наведених пореских прихода, бележи се да ли најиздшнији порески приходи последње деценије бележе раст, пад или стагнирају и врши се поређење пореских политика наведених земаља, као и њихов степен ослањања на поједине пореске облике.

На *Графику 1* приказан је удео прихода од ПДВ-а у индиректним порезима и укупним пореским приходима посматраних земаља.

График 1.: Поређење удела прихода од ПДВ-а у индиректним порезима и укупним пореским приходима

Извор: Ауторова слика

У току целог посматраног периода, највећи удео прихода од ПДВ-а у укупним индиректним порезима и укупним пореским приходима има Хрватска, где је у свакој од посматраних година овај проценат респективно износио преко 70% и 60% и присутна је тенденција раста. Потом следи Црна Гора, са мало нижим процентуалним уделом. Међутим, последњих година посматраног периода се удео прихода од ПДВ-а Црне Горе процентуално приближава Хрватској. Најмањи удео ових прихода има Србија, где је чак и присутан негативни тренд у последњој деценији.

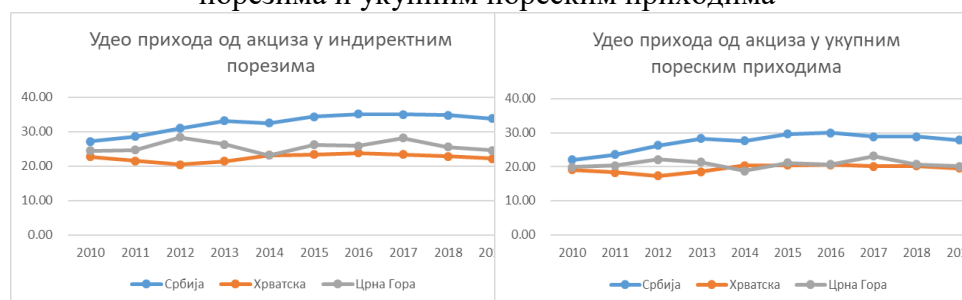
У свим посматраним земљама, порез на додату вредност има релативно стабилно кретање и велику издашност, те пореске власти могу рачунати на овај вид прихода као на стабилан и високо предвидљив.

Стабилан и умерен тренд кретања прихода од ПДВ-а последњих година ремети Црна Гора и пад удела прихода од ПДВ-а у укупним пореским приходима приметан је у 2012. години, међутим те године је дошло до значајног пада прихода од ПДВ-а у Црној Гори, те се то одразило и на укупне пореске приходе.

Раст прихода од наплате ПДВ-а у посматраним земљама може се приписати бољој наплати, већој пореској дисциплини и контроли наплате. Такође, удео прихода од царина има опадајући тренд, што је последица приближавања ЕУ и укидања трговинских баријера (Kalaš & Milošević, 2015, р. 226.) – што директно утиче на раст удела прихода од ПДВ-а у укупним индиректним порезима.

На *Графику 2* приказани су удели прихода од акциза у индиректним порезима у посматраним земљама, као и удели прихода од акциза у укупним пореским приходима.

График 2.: Поређење удела прихода од акциза у индиректним порезима и укупним пореским приходима

Извор: Ауторова слика

У погледу пореског значаја акциза у укупним индиректним и укупним пореским приходима, стање је значајно другачије, јер се Србија појављује као убедљиви предводник у поређењу са Црном Гором и Хрватском. Акцизе представљају врсту намета врло привлачну пореским властима, јер је њихова пореска издашност велика, а једноставност увођења присутна. Са стране крајњих потрошача, акцизе су изузетно непопуларна мера, која неретко води ка окретању ка нерегистрованим трансакцијама и ванпореским токовима.

Kalaš et al. (2018, p. 25.) су применом панел регресије за Србију и Хрватску потврдили позитивну корелацију између пореза на добит, ПДВ-а и доприноса на БДП (брuto домаћи производ), док је негативан утицај акциза на БДП примећен. Како раст акциза води ка повећању сиве економије и нерегистрованих трансакција, пад регистроване потрошње акцизних производа води ка смањењу привредних активности и паду БДП-а.

У свим анализираним земљама је порески значај прихода од ПДВ-а највећи и овај порез је најиздашнији. Међутим, удео прихода од акциза такође није занемарљив и последњих година намеће велики терет крајњим потрошачима, а истовремено велики фискални значај има за фискалне власти.

Значајне разлике које се примећују између Србије и Хрватске су у погледу структуре индиректних пореза – док је у Хрватској присутан константни раст прихода од ПДВ-а, а акцизе су на значајно

нижем нивоу, у Србији је присутан пад удела прихода од ПДВ-а, а расте значај акциза.

У структури пореских прихода развијених земаља готово две трећине пореских прихода чине директни порези, док је у мање развијеним државама њихов удео осетно мањи и приближан половини пореских прихода. Мање развијене земље по правилу чешће су нето увознице, па наплаћују знатне износе индиректних пореза на увоз, док су приноси од фактора производње у развијеним земљама већи, што ствара већу основицу за директне порезе (Randelović, 2020, p. 21.). Велики удео индиректних пореза у укупним пореским приходима Србије, Хрватске и Црне Горе, последица је и структуре привреде ових земаља, које су нето увознице. Осим разлике у структури текућег биланса, присутна је и велика потрошња појединих акцизних производа (дуванских производа нпр.), што резултира високим пореским приходима од акциза.

Опорезивање потрошње је пожељнији порески облик у односу на директне порезе, јер има мање негативне утицаје на функционисање привреде и понашање економских субјеката, оставља мање простора за пореску евазију и мање утиче на конкурентност економије. Транзиционе земље (са великим уделом сиве економије и пореске евазије) више се ослањају на индиректно опорезивање, међутим и развијене земље последњих година све више разматрају промену пореске структуре у корист индиректних пореза, како би заштитили конкурентност у периодима растуће глобализације (Stojković & Gašić, 2012, p. 222.).

ЗАКЉУЧАК

У раду је анализирана структура и значај појединих облика индиректних пореских прихода у Србији, Хрватској и Црној Гори у периоду од 2010. до 2019. године. Добијени емпиријски резултати показали су раст индиректних пореза, као и укупних пореских прихода у свим земљама у посматраном периоду. Такође, утврђено је да просечно преко 75% пореских прихода чине приходи од ПДВ-а и акциза заједно, те да се може и у будућности очекивати задржавање позитивног тренда раста ових прихода (просечан удео прихода од ПДВ-а и акциза заједно износи 78,89% у Србији, 82,84% у Хрватској и 77,26% у Црној Гори).

Од анализираних земаља, Србија је забележила највећи процентуални раст свих анализираних облика јавних прихода, док је најнижи раст забележен у Хрватској. Посматрајући са аспекта удела прихода од ПДВ-а и у укупним индиректним и укупним пореским

приходима, овај вид пореза највећи значај има у Хрватској, а најнижи у Србији, док је обрнута ситуација са приходима од акциза – велики раст прихода од акциза у Србији може се приписати процесу хармонизације фискалне политике са Европском Унијом, као и полугодишњем усклађивању и расту акциза на дуванске производе.

Ослањање на индиректне порезе, осим што представља стабилне и предвидљиве изворе прихода, представља позитиван индикатор за подстицаје раста привреде, с обзиром да директни порески приходи имају негативан утицај на привредни раст и развој.

Добијени резултати представљају добру основу за даља истраживања, која би обухватила већи број земаља из региона, али и укључила у анализу поједине развијене европске земље, како би се могло извршити поређење пореске издашности и значаја индиректних пореских прихода између развијених земаља и земаља региона.

ЛИТЕРАТУРА

1. Arsić, M., & Randelović, S. (2017). *Ekonomija oporezivanja – teorija i politika*. Centar za izdavačku delatnost Ekonomskog fakulteta u Beogradu, Beograd
2. Bisić, M., & Randelović, S. (2018). Cigarette excise tax policy in the Western Balkans: trends, effects and challenges. *Ekonomika preduzeća*, 66 (5-6), 320-332.
3. Vidović, N., Beriša, H., & Dželetović, M. (2019). Uticaj poreza na dodatu vrednost na javne finansije Republike Srbije. *Vojno delo*, 71 (3), 234-245.
4. Kalaš, B. & Milošević, S. (2015). Fiskalna politika i fiskalni tokovi u Republici Srbiji. *Poslovna ekonomija*, 9 (2), 213-234.
5. Kalaš, B., Mirović, V., & Milenković, N. (2018). The relationship between taxes and economic growth: evidence from Serbia and Croatia. *The European Journal of Applied Economics*, 15 (2), 17-28.
6. Kalaš, B., Mirović, V., & Milenković, N. (2019). Empirijska analiza efikasnosti poreza na dodatu vrednost u Republici Srbiji. *Finansije*, broj 1-6/2019, 28-36.
7. Lukić, B. (2018). Računovodstveni aspekt obračuna akciza. *Oditor*, 4 (1), 130-138.
8. Miletić, V. (2015). Promene direktnih i indirektnih poreskih oblika u procesu reforme fiskalnog sistema Evropske Unije. *Megatrend revija*, 12 (1), 85-103.
9. Radičić, M., & Raičević, B. (2011). *Javne finansije – teorija i praksa*. Data Status, Beograd

10. Randelović, S. (2020). Osnove poreskog planiranja. Univerzitet u Beogradu, Ekonomski fakultet, Centar za izdavačku delatnost, Beograd
11. Randelović, S. (2021). Ekonomske performanse poreskog sistema Srbije. *Revija Kopaoničke škole prirodnog prava*, 3 (1), 189-203.
12. Savić, S. (2016). Implikacije tereta indirektnih poreza na primarnu proizvodnju i krajnju potrošnju. *Ekonomski pogledi*, 18 (2/2016), 115-132.
13. Stojković, A., & Gašić, M. (2012). Primena poreza na dodatu vrednost u Srbiji. *Ekonomika*, 58 (4), 219-226.
14. Stojković, A. (2014). Mesto i uloga akciza u savremenim poreskim sistemima. *Časopis iz oblasti ekonomije, menadžmenta i informatike „BizInfo“*, 5 (1), 1-18.
15. Trklja, R., Dašić, B., & Trklja, M. (2015). Budžet Republike Srbije - pregled prihoda i rashoda. *Ekonomski signali*, 10 (2), 43-56.
16. Ćuzović, Đ. (2009). Tax system performance in the Republic of Serbia. *Perspectives of Innovations, Economics & Business*, Vol. 3, 45-47.
17. Šimović, H., Blažić, H., & Štambuk, A. (2014). Perspectives of tax reforms in Croatia: expert opinion survey. *Financial Theory and Practice*, 38 (4), 405-439.
18. Centralna banka Crne Gore: www.cbcg.me (Приступљено 15.08.2021.)
19. Ministarstvo finansija Republike Srbije: <https://mfin.gov.rs/> (Приступљено 15.08.2021.)
20. Ministarstvo finansija Republike Hrvatske: <https://mfin.gov.hr/> (Приступљено 15.08.2021.)
21. Zakon o akcizama (“Službeni glasnik Republike Srbije”, br. 22/2001, 73/2001, 80/2002, 43/2003, 72/2003, 43/2004, 55/2004, 135/2004, 46/2005, 101/2005 – dr. zakon, 61/2007, 5/2009, 31/2009, 101/2010, 43/2011, 101/2011, 6/2012 – usklađeni din. izn., 43/2012 – odluka, 76/2012 – odluka, 93/2012, 119/2012, 8/2013 – usklađeni din. izn., 47/2013, 4/2014 – usklađeni din. izn., 68/2014 – dr. zakon, 142/2014, 4/2015 – usklađeni din. izn., 5/2015 – usklađeni din. izn., 55/2015, 103/2015, 5/2016 – usklađeni din. izn., 108/2016, 7/2017 – usklađeni din. izn., 18/2018 – usklađeni din. izn., 30/2018, 4/2019 – usklađeni din. izn., 5/2020 – usklađeni din. izn., 7/2020 – izm. usklađenih din. izn., 78/2020 – izm. usklađenih din. izn., 153/2020, 11/2021 – usklađeni din. izn., 53/2021)
22. Zakon o akcizama, (“Službeni list RCG“, br. 65/2001, 12/2002, 76/2005 i „Službeni list CG“, br. 76/2008, 50/2009, 78/2010,

Порески значај прихода од ПДВ-а и акциза у Србији, Хрватској и Црној...

61/2011, 28/2012, 38/2013, 45/2014, 40/2011 – други закон,
8/2015 – други закон, 1/2017, 50/2017, 55/2018 и 76/2020)
23. Закон о трошаринама Републике Хрватске, (“NN” 106/18, 121/19)

*Рад је примљен: 8. новембра 2021.
Рад је прихваћен за штампу: 24. новембра 2021.*